

Piloten in de toren, bommen uit de lucht

En toen

In deze serie komen mensen uit de Borne aan het woord met verhalen over vroeger.

door
Paul de Schipper
paul.deschipper@bndestem.nl

RIJEN – Een stralende zomerdag, 15 augustus 1944. Plots aanzwellend geronk uit het westen. Groeiende zwarte stippen in de lucht: honderd Britse Lancaster bommenwerpers met in hun buik de vliegende dood. Doel: de Vliegbasis Gilze-Rijen. Het zoveelste bombardement. Beroerd voor de Duitsers, spektakel voor de bewoners van de omliggende dorpen. In Chaam is Jan Snelders bezig in zijn smidse. Hij hoort het geweld uit de hemel naderen en rept zich naar de kerktoren, gevolgd door zijn knecht, onderduiker J. Slabbe-koon. De smid is sleutelbewaarder van de toren.

„We klommen omhoog om het bombardement te zien. Halverwege kreeg ik de schrik van mijn leven. Uit het halfdonker doken drie kerels op, in uniform, eentje met een revolver op ons gericht. Ik zag dat het geen Duitsers waren en riep 'Hollander'. Het waren geallieerde vliegers die zich daar verborgen. Ik gehoorde 'hier blijven'. Ik wist, dit moeten we geheim houden, maar toen we de trap afliepen, kwamen er nog meer mensen omhoog. Die wilden de bommen ook zien vallen. Het verhaal ging zo rond in het dorp: er zitten piloten in de toren!

Het verhaal van dorpsmid Snelders is te vinden in een fraaie vijfdeelige boekenserie *Vijf Jaar Luchtfront* van heemkring Molenheide. Het is de heruitgave van een in de periode 1984 tot 1988 uitgebracht standaardwerk over de luchtoorlog rond de vliegbasis Gilze-Rijen. Deze basis was het fort dat de Duitsers gebruikten om de aanvliegroutes van geallieerde bommenwerpers te ontwrichten. Hier stonden op veertien houten torens evenveel stukken effectief

■ Bert Wagemakers van heemkring Molenheide in de burgemeesterskamer van het Heemhuis. De heemkring heeft een heruitgave uitgebracht van *Vijf Jaar Luchtfront*, vijf stevige boeken over de luchtoorlog van 1940 tot 1945 boven en rond Vliegbasis Gilze-Rijen. Foto: Johan Wouters/bet fotobureau

Duits luchtdoelgeschut. Hier stonden Duitse jagers met draaiende motoren klaar om de Amerikaanse en Engelse luchtvloten aan te vallen en het bombarderen van Duitse steden en industriële centra te verhinderen. Die bommenwerpers kwamen ook al snel om het eerste, grote obstakel op hun route van de aardbodem weg te vagen. Met als gevolg een aaneenschakeling van bombardementen en beschietingen van de vliegbasis. Met de nodige catastrofale missers en veel burgerdoden in de omgeving. *Vijf Jaar Luchtfront* is het werk van vier auteurs: L. Klerks, A. Van Riel en de gebroeders J. en W. Van den Hout. Het was de in Gilze geboren Wout van den Hout die met zijn broer Jan, gezeten in een notenboom bij de ouderlijke boerderij nauwgezet de vliegbevingen van vriend en vijand noteerde. En stiekem fotografeerde met een boxcamera. „We hebben deze serie opnieuw uitgegeven bij de herdenking van 70 jaar bevrijding”, aldus Bert Wa-

gemakers van de in Gilze en Rijen actieve heemkring Molenheide. Wagemakers: „*Vijf Jaar Luchtfront* toont het effect van de Tweede Wereldoorlog, de bombardementen op de basis, op Gilze en Rijen en op de hele streek, want de aangeschoten vliegtuigen vielen tot in de wijde omtrek neer.” Vaak overleefden de bemanningen het niet, soms wel, zoals Jan Snelders in de toren van Chaam ontdekte. Snelders schakelde een lokale douaneman in die in het onderduikwerk zat. „Een dag later liepen drie mannen in overalls met harken en riekens naar de begraafplaats. Daar zijn ze in een 'toevallig' passerende auto gestapt.” Hoe die piloten in de Chaamse torens terecht kwamen? Hun toestel, een Amerikaanse B-17, Vliegend Fort, kwam donderdag 20 juli rond de middag kreupel geschooten terug van een bombardement op de Duitse stad Leipzig. Met één stilgevallen motor maakte de piloot een keurige buiklanding bij de boerderij van de familie Van Borne aan de weg van Chaam naar Baarle. Toesnellende ooggetuigen stelden vast dat de bemanningsleden al zijn verdwenen. Vrijwel onder het oog van een paar arriverende Duitsers zien twee Chaamse marechaussees kans een groepje van drie Amerikanen door sloten en langs heg-

gen te laten verdwijnen. De marechaussees brengen hun gasten naar Chaam, bij bakker Reijntjes. Wetend dat op het verborgen van geallieerde vliegers de doodstraf staat, aarzelen Reijntjes en zijn vrouw geen moment. Ze steken de Amerikanen in burgerkleren. De uniformen worden in de oven verbrand. Reijntjes verstopt de drie Amerikanen in zijn bakkerskar en brengt hen naar het landgoed de Hondsdonk bij Chaam. Via de piloten-vluchtroute door België en Frankrijk komen ze terug in Engeland. Een paar weken na hun ontsnapping zendt Radio Oranje vanuit Londen de afgesproken codehoedschap uit: 'De honden zijn in hun hok'. Het verhaal van dorpsmid Snelders loopt goed af. Ronduit dramatisch in *Vijf Jaar Luchtfront* zijn de verslagen van bijvoorbeeld de 187 Amerikaanse bommen die op 5 juli 1944 Gilze treffen. Oorlog heeft geen ogen, geen geweten. Vier doden in een kelder, gewonden, explosies, geschut, gillende mensen, kruitdamp in de straten.

Het geroep na de plotse stilte: „Die zijn dood... en die zijn dood.” Het dorp telt 21 slachtoffers. „Het huilen van neerkomende bommen is met geen pen te beschrijven”, vertelt later overlevende A. Graafmans. „Het is de herinnering die we willen bewaren”, aldus Bert Wagemakers, „met deze hernieuwde uitgave, maar ook met het plaatsen van herinneringsbordjes op plekken waar iets gebeurd is. Aan die bordjes worden codes gekoppeld, zodat iedereen en vooral jongeren met hun mobielje de speciale website kunnen oproepen en zo kunnen lezen wat zich hier in de Tweede Wereldoorlog op en rond de vliegbasis heeft afgespeeld. Luisterplekken waar de geschiedenis van de bevrijding wordt verteld, deel van een Europees project, de Liberation Route.”

■ *Vijf Jaar Luchtfront* kost 10 euro per deel, compleet 40 euro.
www.heemkringmolenheide.nl. De serie is ook te koop bij Borne in Rijen en bij Newy in Gilze.

■ Een vernield pand aan de Ridderstraat in Gilze, een gevolg van het bombardement van 5 juli 1944. ArchiefBoris Heering/Molenheide

“Boek *Vijf Jaar Luchtfront* toont effect van oorlog en bommen op de hele streek

Bert Wagemakers

■ Om 8.51 uur, op 5 juli 1944, duiken achttien Amerikaanse vliegende fortten uit een gat in de wolken en laten hun bommen op Gilze vallen.